

बी ए तृतीय वर्ष
विषय राज्यशास्त्र
प्राध्यापक पवार बी टी
कलिका देवी कला वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय
शिरूर कासार जिल्हा बीड

- व्यक्ती लहरी असली तरी तिला आपले विचार व्यक्त करू द्यायला पाहिजेत कारण लहरी व्यक्तीच्या विचारांनाही आपला इतिहास घडलेला आहे नवीन विचारांना त्यांनी जन्म दिलेला आहे जालना दिली आहे समाजातील सर्व व्यक्तीचे विचार चुकीचे आणि एका व्यक्तीचे विचार सत्य देखील राहू शकतात आणि येशू ख्रिस्त ही त्याची उत्तम उदाहरणे आहेत तत्कालीन युगात त्यातच ठरलेल्या या महापुरुषांच्या विचाराला नंतरच्या योगाने पूजनीय बनविले
- मिलच्या मतेत्यावेळेच्या सत्ताधाऱ्यांनी सेक्रोटी सला विषाचा पेला दिला व येशू ख्रिस्ताला सुळावर चढवून त्यांची हत्या केली

- त्यांना विचार व्यक्त करण्याचे पूर्ण स्वातंत्र्य दिले नाही त्यांना जर विचार व्यक्त करण्याचे पूर्ण स्वातंत्र्य दिले असते तर त्यांची हत्या झाली नसती त्यांच्या हत्येमुळे मानव जीवनाच्या प्रगतीला विलंब लागला असते विचार समाजात यायला लागणारा अधिकारी मानवी समाजाच्या विकासाच्या दृष्टीने घातक आहे
- मिलच्या मते सत्याला अनेक बाजू असतात त्यामुळे सत्तेची एकच बाजू मान्य चुकीचे आहे सत्याची एक बाजू मांडणे म्हणजे आंधळे आणि हत्तीच्या सारखे आहे

- सत्याच्या शोधासाठी त्यावर विविध बाजूंनी विचार होणे आवश्यक आहे तर्कांच्या संघर्ष व वादवादी यांच्यातून खरी सध्यांची पारख होते मिल मानवाच्या पूर्ण विकासासाठी विचार व भाषण स्वातंत्र्यहे अत्यंत आवश्यक समजतो बहुमताच्या आधारावर एका व्यक्तीचे विचार भिन्न आहेत म्हणून दडपण टाकणे योग्य म्हणता येणार नाही
- परंतु व्यक्तीला विचार व्यक्त करण्याचे स्वातंत्र्य असेल तरी आपले विचार दुसऱ्यावर जबरदस्तीने लढण्याच्या स्वतंत्र मात्र मुळीच असू शकत नाही असे मत मी प्रतिपादित करतो

• २) कार्याचे किंवा कृतीचे स्वातंत्र्य

- कार्याचे किंवा कृतीचे स्वातंत्र्य म्हणजे विचार स्वातंत्र्याची बाह्य बाजू व कार्य संबंधीच्या स्वातंत्र्य विचार स्वातंत्र्य येणार नाही विचार स्वातंत्र्य आणि कार्य स्वातंत्र्य हे दोन्ही एकमेकांना पूरक आहेत
- केवळ दुसऱ्याच्या आदमीने व्यक्ती कार्य करित राहिल तर गुलाम आणि व्यक्ती यांच्यामध्ये काहीच फरक राहणार नाही परंतु विचार स्वातंत्र्य इतकेच महत्त्व मिल आचार स्वातंत्र्याला किंवा कार्य स्वतंत्र आहे देत नाही

- व्यक्तीच्या आचरणामुळे समाजाचे आणि राज्याचे हित होत असेल तर व्यक्तीच्या आचरण स्वातंत्र्यावर बंधने घालण्याचा अधिकार राज्य आहे असे मिल मत मांडतो
- मिलच्या दृष्टीकोनातून कार्य किंवा चार स्वतंत्र चे दोन प्रकार पडतात
 - अ) व्यक्तिगत कार्य / स्वतःशी संबंधित कार्य
 - ब) सामाजिक कार्य/ पितरांशी संबंधित कार्य

• अ) व्यक्तिगत कार्य किंवा स्वतःशी संबंधित कार्य

- मिलच्या मते व्यक्तीच्या कार्याचा परिणाम समाजातील किंवा राज्यातील अन्य व्यक्तीवर होत नाही तर स्वतःवर होतो त्याला व्यक्तिगत किंवा स्वतः संबंधीचे कार्य असे म्हटले जाते
- समाजाने किंवा राज्याने व्यक्तीच्या व्यक्तिगत कार्य हस्तक्षेप करू नये असे मिल हे मत आहे